

Uit de oude doos: Mac Leod en zijn waarnemingen over het zaagje *Donax vittatus*

Francis Kerckhof

Zoals je kunt lezen in dit nummer van *De Strandvlo* spoelden er tijdens de afgelopen zomer en in het najaar langs de westkust veel zaagjes *Donax vittatus* aan met op hun schelp een begroeiing. Naast oestertjes en zeepokken waren ook draadvormig poliepenkolonies prominent aanwezig. Het fenomeen van de zaagjes met struikjes was dit jaar zo opvallend dat verschillende strandjutters meenden te maken te hebben met een nieuw en uniek verschijnsel. Toch is dat niet het geval, de bekende Oostendse dierkundige en professor aan de Gentse universiteit Julius Mac Leod maakte er al in 1883 melding van in zijn artikel "Het Dierkundig Laboratorium te Oostende" (Mac Leod, 1883). Ik citeer:

De dieren welke in het zand leven zijn voornamelijk2° Zekere weekdieren, vooral Donax anatina (het Tandetje). Dit schelpdier vindt men in al de diepe, vochtige deelen van het strand, op eene diepte van 1 of 2 centimeters; het is zeer gemakkelijk om de Tandetjes te ontdekken: hunne schalen dragen, inderdaad, altijd een soort van polyp, eene Sertularia waarschijnlijk, waarvan de bruinachtige vertakte woonst boven het zand aan den dag komt en alzoo de verblijfplaats van haren gast verraad.

Ondertussen spreken we van *het zaagje* ipv *het tandetje* en van *D. vittatus* ipv *D. anatina*.

Zelf heb ik vanaf de jaren 70 van de vorige eeuw (en voor ik het artikel van Mac Leod kende) regelmatig met hydropoliepen begroeide zaagjes gevonden, het ene jaar al meer dan het andere, en dikwijls talrijk. Ik herinner me dat je op de stranden van De Panne en Oostduinkerke nabij de laagwaterlijn ingegraven zaagjes inderdaad gemakkelijk kon lokaliseren aan de hand van die struikjes.

Merkwaardig is wel dat zulke begroeide zaagjes vooral blijken voor te komen op de stranden van de westkust. Ik heb eigenlijk nog nooit dergelijk begroeide exemplaren gevonden langs de midden – en oostkust, bijvoorbeeld te Oostende.

Zaagjes leven zeer oppervlakkig ingegraven in het zand. Daarbij komen ze bij het keren van het tij dikwijls uit het zand om een eindje mee te "surfen" waarna ze zich opnieuw ingraven. Gelegenheid genoeg dus voor larven van hydropoliepen om zich te kunnen vestigen. We konden dit jaar minstens twee soorten identificeren: de lange zeedraad

Obelia longissima en *O. bidentata*. Mogelijk kunnen zich nog andere soorten vestigen zoals Sertularia -soorten.

Het spreekt voor zich dat de zaagjes niet echt een voordeel ondervinden van een dergelijke begroeiing, vooral de zogenaamde "drag" neemt sterk toe. Dat maakt de kans op losrukken groter en ze worden verder meegesleurd. Bovendien zullen ze zich ook moeilijker terug kunnen ingraven. Uiteindelijk stranden de onfortuinlijke zaagjes in het aanspoelsel of de vloedlijn. De poliepen, die hebben wel voordeel, ze hebben een hard substraat nodig om zich te kunnen vestigen en dat vinden ze op de zaagjes. Ze leven doorgaans maar enkele maanden, dat ze uiteindelijk mee stranden met hun gastheer hoeft geen probleem te zijn.

De begroeiing met poliepen komt vooral voor op zaagjes maar is niet beperkt tot deze soort. Andere tweekleppigen die niet al te diep ingegraven leven kunnen er terwijl ze nog leven mee begroeid raken. Zo zijn lang de westkust regelmatig begroeide stevige strandschelpen *Spisula solida* te vinden. En de poliepen beperken zich natuurlijk niet tot levende schelpen, in feite komt elk hard substraat in aanmerking om zich op te vestigen, ook, en dat was de afgelopen periode duidelijk, lege tweekleppigen die na het afsterven van de bewoner in de bodem blijven zitten maar er wel een eind bovenuit steken. Zo vonden we op de laatste excursie lege doubletten van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* en de Amerikaanse boormossel *Petricola pholadiformis* met lange draden op hun achterende.

En dan de erwtenskrabbetjes. Ook dat vermeldde Mac Leod al: "*De Donax bevat enkel malen de kleine krab (Pinnotheres), die men ook in de mosselen aantreft.*"

Niets nieuws onder de zon dus, maar wel leuk dat na 123 jaar de waarnemingen van Mac Leod bevestigd konden worden.

Literatuur

MAC LEOD, J., 1883. Het Dierkundig laboratorium te Oostende. *Natura* (Gent), 1: 257-265.

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**